

Onrustig – goed blijven kijken!

Analyse van Lex: een depressie boven Engeland en een hoge druk boven midden Europa bepalen het weerbeeld. En dit weerbeeld is onrustig. De temperatuur is vrij hoog en met weinig wind uit het Z. tot ZO. Een opdringend warmtefront vanuit het ZO. en een koufrontje vanuit Z. en dan ook nog een occlusiefrent dat zich opmaakt om via Zeeland heel Nederland te bezetten. De depressie verandert weinig van plaats en lijkt op te vullen. Hier en daar nog felle buienlijnen die kunnen zorgen voor plaatselijk veel neerslag met grote kans op onweer. Het is zeker zaak om de lucht goed in de gaten te houden, de frequentie van 1 x per 10 minuten mag best wat hoger en bij dreigend onweer onmiddellijk de molen stilzetten, de ketting erop met bliksemafleider en teruglooppal, zomogelijk een "leeg" end boven. Denk om wind van achteren bij buien en leg even uit hoe dit ook alweer in elkaar zit. Zomerwind uit het Z. tot ZO. Warm, weinig kracht dus als er gedraaid moet worden alles ervoor, maar blijf acht geven op opkomende buien.

Het KNMI vindt er dit van: *overdag is het aanvankelijk op de meeste plaatsen droog, met name in het oosten en noordoosten is er nog een kleine kans op een (onweers) bui. Elders wisselen zon en stapelwolken elkaar af. In de loop van de middag bereikt een zone met buiige regen het zuidwesten en deze trekt in de avond, in activiteit toenemend, naar het noordoosten. In de avond neemt de kans op onweer toe. De middagtemperaturen lopen uiteen van 23°C aan zee tot lokaal 27°C in het oosten. De zuidoostelijke wind is overwegend matig en draait in de ochtend en middag naar zuidwestelijke richtingen. (Bron: KNMI)*

Vragen over het huiswerk

Lezen H14 geheel lezen

Deze keer alleen vragen over de oliemolen en geen herhaling van weersvragen. In de Wachter is dermate veel te zien en te leren dat ik dat wel voldoende vind. Bedenk dat de trasmolen (kalk), verfmolen, kruiden- en snuifmolen ongeveer hetzelfde principe hebben, nl. kantstenen waarmee gekneusd, verbrijzeld of fijngewreven werd.

1. Welke zeilvoering gaan we vandaag toepassen belast en onbelast?
2. De koningspil heeft onderaan twee wielen, een klein en een iets groter. Wat drijven ze aan?
3. Waarom zijn oliemolens nooit uitgerust met een stalen bandvang?
4. Waar dient de wentelas voor?
5. Waarvoor dienen de kantstenen en lopen ze in hetzelfde spoor?
6. Waar dient de vuister voor en wat is het voor een ding?
7. Wat is het voor- en naslagblok en waar dient het voor?
8. De uitdrukking "oliedom" ken je. Hoe is deze ontstaan? Kwam dit doordat men z'n vingers tussen de slaghei en slagbeitel hield tijdens het slaan of omdat men probeerde de kantstenen met de hand de andere kant uit te laten draaien of omdat men de appel- en perenpotten leegschepte terwijl de stampers niet waren opgeschort of omdat men van het lawaai doof werd en niet meer kon horen wat er werd gezegd of gevraagd?
9. Wat zijn eigenlijk appel- en perenpotten? Waarin zit het verschil en waarvoor worden ze gebruikt?
10. Wat is het verschil tussen voorslag en naslag?
11. Wat doet de losbeitel en hoe gaat dat in z'n werk?
12. De kantstenen kunnen buiten dat ze draaien ook op en neer bewegen, waarom?
13. bij het doodbed draaien ook nog allerlei stukken hout mee. Noem er eens een paar en wat doen ze?

Antwoorden bij de vragen over het huiswerk

Lezen H14 geheel lezen

1. Welke zeilvoering gaan we vandaag toepassen belast en onbelast?
Wind uit het Z tot ZO, B2/4. Kans op onweer. Onbelast en belast zou alles er wel voor kunnen maar houd rekening met plotseling opkomende buien. 1 x per 10 minuten kijken is niet genoeg, laat je niet verrassen.
2. De koningspil heeft onderaan twee wielen, een klein en een iets groter. Wat drijven ze aan?
Het bovenste van de twee wielen is klein, meestal een schijfloop, en drijft via een groot steenwiel de kantstenen aan. De iets grotere onderbonkelaar drijft het wentelwiel van de wentelas aan.
3. Waarom zijn oliemolens nooit uitgerust met een stalen bandvang?
In de oliemolen hangt (hing) altijd rook en oliedamp. Dit soort vettigheid zou op een metalen band een spiegelgladde laag vormen waardoor vangen onmogelijk wordt. Oliemolens vangen altijd hout op hout.
4. Waar dient de wentelas voor?
In de wentelas zijn spaken gestoken die de slag- en losheien (stampers) optillen die hiertoe van vuisten zijn voorzien. Met een schortkneppel kunnen de heien opgeschort worden d.w.z. uit het werk gelicht.
5. Waarvoor dienen de kantstenen en lopen ze in hetzelfde spoor?
De kantstenen lopen niet in het zelfde spoor en dienen ervoor om het zaad, dat op het doodbed wordt gebracht, te kneuzen en te breken waardoor de olie er vervolgens uitgeslagen kan worden.
6. Waar dient de vuister voor en wat is het voor een ding?
Een vuister is een schoorsteenloos fornuis waarop het gebroken oliezaad wordt verhit tot ca. 60 gr. Bovenop de vuister wordt een ijzeren plaat verhit en het meel ligt in een pan zonder bodem erop en wordt in beweging gehouden door het roerijzer dat vastzit aan een ronddraaiende roerstok aangedreven door de spinbol. Aan de buitenkant van het vuister worden twee bulen opgehangen om het verwarmde meel in te doen.
7. Wat is het voor- en naslagblok en waar dient het voor?
Het voor- en naslagblok is een heel zware balk, vroeger altijd van eiken, met een doorsnede van ca. 70 x 70 cm en zo'n 3 meter lang. In dit blok zijn gaten uitgehakt, de laad of perslade, waarin de bulen gevuld met warm oliemeel, tussen haren worden geperst met jaagijzers en vervolgens met de slagheien steeds verder worden samengeperst waardoor de olie eruit komt.

8. De uitdrukking "oliedom" ken je. Hoe is deze ontstaan? Kwam dit doordat men z'n vingers tussen de slagheij en slagbeitel hield tijdens het slaan of omdat men probeerde de kantstenen met de hand de andere kant uit te laten draaien of omdat men de appel- en perenpotten leegschepte terwijl de stampers niet waren opgeschort of omdat men van het lawaai doof werd en niet meer kon horen wat er werd gezegd of gevraagd?

Oliedom werden kinderen genoemd die al vroeg op de oliemolens moesten meewerken en van lieverlede doof werden van het lawaai. Als ze dan weer naar school gingen konden ze de meester of juf niet meer verstaan en daardoor een "domme" indruk maakten, terwijl ze dat eigenlijk vaak helemaal niet waren. De andere handelingen van de vraag zijn niet oliedom maar oerstom en uiterst gevaarlijk.

9. Wat zijn eigenlijk appel- en perenpotten? Waarin zit het verschil en waarvoor worden ze gebruikt?

In de appel- en perenpotten worden de koeken uit de voorslag nog eens fijngestampt om via de vuister in de naslag nog verder te worden uitgeperst. Het verschil zit alleen in de vorm: appelpotten zijn wat ronder.

10. Wat is het verschil tussen voorslag en naslag?

Het verschil zit vnl. in de druk die wordt uitgeoefend. In de naslag worden kleinere bulen gebruikt terwijl het aantal slagen hetzelfde blijft. De koeken zijn ook kleiner en harder.

11. Wat doet de losbeitel en hoe gaat dat in z'n werk?

De losbeitel is een wig die contra aan de slagbeitels is. De losheij wordt ingeschakeld zodra het schelrad aangegeven heeft dat het gewenste aantal slagen is gegeven. De slagheijen worden opgeschort en de losheij gelost. Deze losheij geeft enkele ferme klappen op de losbeitel waardoor de spanning wordt opgeheven. De losbeitel zit vast aan een koord waarmee hij wordt opgetrokken met een houten veer zodra de laad van spanning is zodat de koeken eruit kunnen worden gehaald en het hele proces weer begint.

12. De kantstenen kunnen buiten dat ze draaien ook op en neer bewegen, waarom?

Op het moment dat het doodbed wordt gevuld met een laag te pletten zaad zal de kantsteen omhoog gaan om over de zaden heen te rollen. Als de zaden fijner worden wordt de laag ook weer dunner en zakt de steen weer iets.

13. bij het doodbed draaien ook nog allerlei stukken hout mee. Noem er eens een paar en wat doen ze?

Er is een strijker, een jongen, een afloper. Een strijker zorgt ervoor dat het meel weer onder de binnenste kantsteenbaan komt, de jongen brengt het meel onder de buitenste kantsteen en een afloper zorgt ervoor dat het meel in de afloopbak komt waarvandaan het op de vuister verder wordt verwerkt.

